

NICOLAI EIGTVED

FODT 1701

DOD 1754

FREDERIKSSTADENS ARKITEKT

Frederiksstaden

Frederiksstaden er et af Københavns mest helstøbte og markante bykvarterer. Bydelen blev anlagt fra 1749 i anledning af 300-året for den oldenborgske kongeslægts overtagelse af den danske trone i 1448. Den blev opkaldt efter Frederik V og skulle både hylde den enevældige konge, styrke handel og søfart og skabe plads til adelens og det højere borgerskabs palæer i hovedstaden.

Frederiksstaden er en del af Sankt Annæ Østre Kvarter.

Byplanen blev udarbejdet af arkitekten Nicolai Eigtved, som lod sig inspirere af tysk og fransk byplanlægning. Frederiksstaden blev dermed et udtryk for 1700-tallets europæiske idealby: lige, lyse og luftige gader, store palæer og borgerhuse samt en samlet arkitektonisk plan. Den nye bydel stod i tydelig kontrast til det gamle Københavns snævre, mørke og krogede gader.

Kvarterets gadenet er retvinklet, og centrum er den ottekantede Amalienborg Slotsplads. Her ligger de fire ens palæer diagonalt omkring pladsen, mens den franske billedhugger Jacques-François-Joseph Salys rytterstatue af Frederik V står i midten. På pladsen mødes Frederiksstadens to hovedakser: Amaliegade, der løber nord-syd, og Frederiksgade, der løber øst-vest.

Amaliegade forbinder Sankt Annæ Plads mod syd med Kastellet's voldanlæg mod nord. Frederiksgade afsluttes mod vest af Frederikskirken, bedre kendt som Marmorkirken, hvis grundsten blev lagt i 1749. Mod øst ender akse i dag ved Amaliehaven, som blev anlagt i 1983 af den belgiske arkitekt Jean Delogne. Senere er denne østlige forbindelse blevet udvidet visuelt mod havnen og Operaen.

Som det fremgår af Geddes kort fra 1757 var tanken, at føre den nuværende Toldbodgade helt frem til Bredgade.

Frederiksstadens arkitektur er præget af rokokostilen. Eigtved opstillede strenge regler for facader, bygningshøjder og materialer. Husene skulle blandt andet opføres i grundmur mod gaden, og vinduer, gesimser og etageopdelinger skulle flugte med hinanden. Det gav gaderummene en usædvanlig ro og ensartethed. Mange af bygningerne blev udført med pudsede facader, blankmur eller sandsten, og de fik en enkel, elegant facadeinddeling med svage reliefvirkninger frem for barokkens mere dramatiske formsprog.

De fire adelspalæer omkring Amalienborg blev udadtil opført ens, selv om de havde forskellige bygherrer. Sammen med Marmorkirken, rytterstatuen og den øvrige bebyggelse kom anlægget til at afspejle samtidens samfundsorden. Kongen, adelen, kirken og borgerstanden blev placeret i en arkitektonisk helhed, hvor den enevældige kongemagt symbolsk blev forbundet med både Gud, byen og borgerne.

Bydelen blev ikke kun skabt for adelen. Også velhavende handelsmænd og håndværkere bosatte sig her. For at fremme byggeriet kunne interesserede

få gratis byggegrunde, ligesom de blev fritaget for visse skatter og afgifter på byggematerialer. Til gengæld skulle byggeriet stå færdigt inden for fem år og følge Eigtveds bestemmelser. Disse gunstige vilkår satte hurtigt gang i opførelsen af den nye bydel.

Frederiksstaden fik tidligt et eksklusivt præg. Dette blev yderligere forstærket efter Christiansborgs brand i 1794, hvor kongefamilien overtog Amalienborg som residens. Arkitekten C.F. Harsdorff foretog i den forbindelse en nænsom ombygning af palæerne og tilføjede blandt andet kolonnaden mellem Moltkes og Schacks Palæ.

Mange af Eigtveds bygninger står stadig, selv om flere er blevet forhøjet med en halv eller hel etage. En del staldbygninger og haver er senere forsvundet, og enkelte modernistiske bygninger har erstattet ældre huse. Alligevel fremstår Frederiksstaden fortsat som et af de bedst bevarede eksempler på planlagt 1700-talsby i Danmark. Mange af kvarterets ældre bygninger er fredede, og Frederiksstaden er optaget i Kulturkanonen.

I dag regnes Frederiksstaden for et af Københavns mest eksklusive kvarterer. Der er kun få privatboliger, men mange kontorer, advokatvirksomheder, ambassader og kunsthandlere. Kvarteret rummer samtidig nogle af hovedstadens mest kendte byrum og bygningsværker, herunder Amalienborg, Marmorkirken, Amaliehaven og Bredgades palæer.

Amaliegade

Amaliegade er en af de centrale gader i Frederiksstaden i København. Den strækker sig fra Sankt Annæ Plads i syd, over Amalienborg Slotsplads og videre mod Esplanaden i nord. Gaden udgør Frederiksstadens længdeakse og er derfor ikke kun en almindelig bygade, men en vigtig del af den samlede byplan, som blev udarbejdet i midten af 1700-tallet.

Området har dog en ældre historie. Allerede i en bebyggelsesplan fra 1649 optræder gadeforløbet under navnet Danmarksgade, ligesom Bredgade oprindeligt var tænkt som Norgesgade. Navnene indgik i en større plan, hvor gaderne skulle opkaldes efter dele af det danske rige. Den plan blev aldrig gennemført i sin oprindelige form.

Det nuværende navn, Amaliegade, knytter sig til dronning Sophie Amalie, Frederik III's dronning. Hun lod efter svenskernes belejring af København i 1658-1660 anlægge haver i området og opføre lystslottet Sophie Amalienborg. Slottet brændte i 1689, men navnet levede videre — både i Amaliegade og i Amalienborg.

Den egentlige anlæggelse af Amaliegade hører sammen med Frederiksstadens opførelse fra 1749. Bydelen blev skabt efter Frederik V's beslutning om at bebygge området efter en samlet plan, både som en markering af den oldenborgske kongeslægts 300-års jubilæum og som et projekt, der skulle gavne handel, søfart og byens repræsentative udtryk.

Arkitekten Nicolai Eigtved stod for den overordnede plan for Frederiksstaden og fik stor betydning for Amaliegades arkitektoniske udtryk. Mange af

gadens huse blev opført som fornemme palæer eller herskabelige borgerhuse, og flere er tegnet af Eigtved eller opført efter hans typetegninger. Han lagde vægt på ro, symmetri og ensartede facadeforløb. Blandt andet skulle vinduer, gesimser og etageopdelinger flugte, så gaderummet fik et harmonisk og sammenhængende præg.

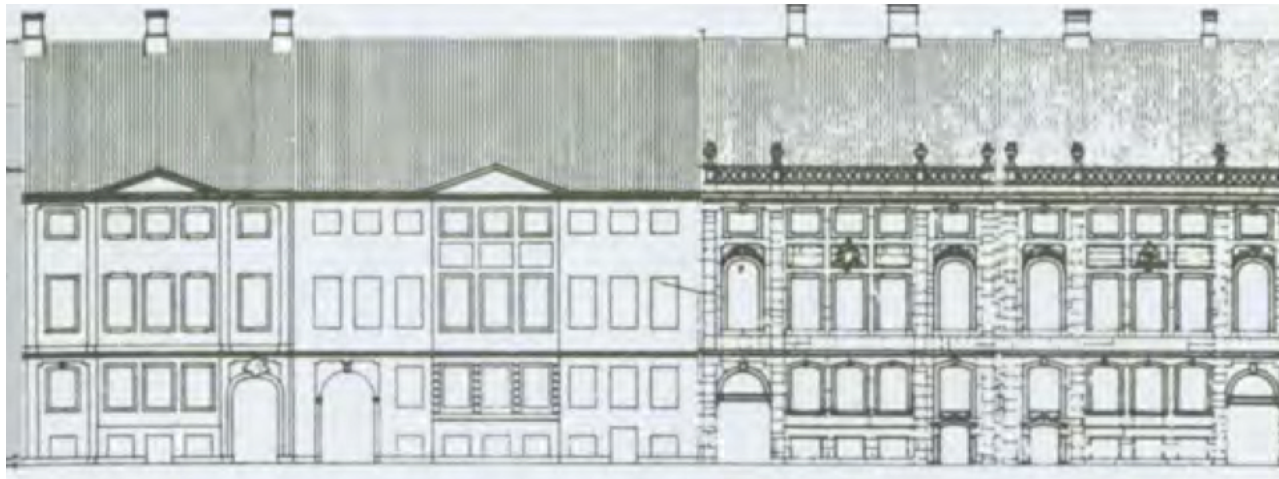
Amaliegade er særlig, fordi den deles af Amalienborg Slotsplads. Mod syd fører gaden fra Sankt Annæ Plads frem til slotspladsen, og mod nord fortsætter den videre mod Esplanaden. På Amalienborg brydes gadeforløbet af de fire palæer, Salys rytterstatue af Frederik V og Harsdorffs kolonnade, som forbinder to af palæerne. Netop dette samspil mellem gade, plads, palæer og monumenter giver Amaliegade dens særlige karakter.

Hele gaden blev dog ikke bebygget på én gang. På Geddes kort fra 1757 ses det, at flere grunde endnu stod ubebyggede. For at få gang i byggeriet blev grundkøbere lokket med gunstige vilkår, blandt andet skattefrihed og fritagelser for visse afgifter. Til gengæld skulle byggeriet følge Eigtveds bestemmelser og indpasses i den samlede plan for Frederiksstaden.

Flere af Amaliegades bygninger har i dag stor kulturhistorisk betydning. Det gælder blandt andet Det Gule Palæ i Amaliegade 18, som i dag huser Hofmarskallatet og Ordenskapitlet, og som er knyttet til kongehusets administration. Også flere andre ejendomme i gaden er fredede eller bevaringsværdige, hvilket understreger gadens betydning som en del af Frederiksstadens arkitektoniske helhed.

Hvor Bredgade i dag opleves mere trafikeret og præget af butikker, gallerier og byliv, fremstår Amaliegade mere rolig, herskabelig og repræsentativ. Gaden rummer stadig det mondæne præg, som var en del af Frederiksstadens idé fra begyndelsen: brede gader, fornemme facader, palæer, kontorer, ambassader og eksklusive boliger i et af Københavns mest historisk ladede kvarterer.

Husrækken Amaliegade 11-17 - Oprindeligt

Nr. 11

Nr. 13

Nr. 15

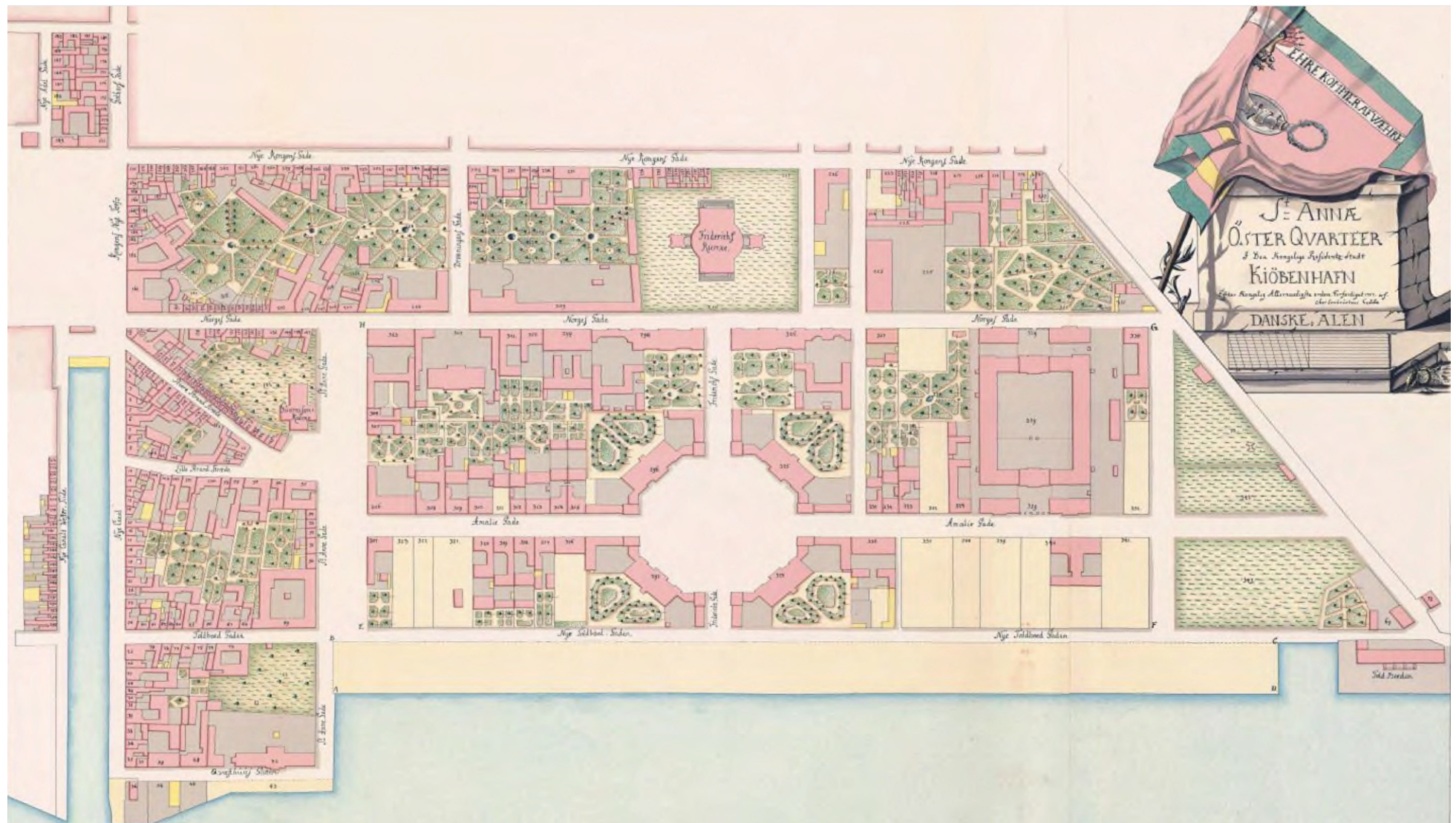
Nr. 17

Husrækken Amaliegade 11-17 - Efter ombygningerne

Christian Geddes kvarterskort over Sankt Annæ Øster Kvarter – 1757

KAART
over
Kjøbenhavns
S. ANNA ØSTER KVARTER
1840

MAALE STOK.

(Stems Topographie)

(*Sterns Topographie.*)